

ИЗДАЗИ

уторником, четвртком
и недељом

ЦЕНА:

за 1 месец 1 динар
или 1 крунаПрегилату примају све
поште у Србији и
иностраниству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:
Стеви М. Веселиновићу
проф. БогословијеНЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

ВЕЋЕ ВРАНА

(БАСНА)

На јаблане пале вране,
Прекриле вите вране,
А колко су запрактале
Одјекује на све стране.

„Ху, какву сте грају диле,
„Ко да прети процаст света,
Подсмехну се мала ластва,
Што ту близу мездо силета.

Погледа је једна врана
И на више кљуном креће:
„Сав свет треба да нас чује
„Јер је важно ово веће.“

„Е, бирости“, рече ластва,
„То не мишљах, веруј Богу,
„А о чему збор се води
„Ако то јест знати могу.“

Опет врана главу диже
И заузео позу круту:
„Чуј, делимо мртвог миша,
„Што почива ту на цуту.“

Милорад Ј. Митровић.

ЖРТВА ЉУБАВИ

— НОВЕЛА —

(НАСТАВАК)

— Слушај, казаћу ти, од како је дошао, она
га је већ неколико пута молила и преклињала,

да је не даје за оног господина, да ће је то
убити, саранити; а он, опет, купајући се у сузама
и клечећи, молио ју је да пристане да га спасе
од суда и срама. Кад то не поможе, он јој за-
прети; рече да ће је радије видети мртву него у
рукама оног никоговића, како те он зове.

Ах, да јој само није отац, показао би ја
њему ко је никоговић, мишљах ја

— Јесте ли му штогод говорили?

— Молила сам, преклињала, али ништа не
помаже! Саветовала сам му да иде к брату и да
га моли. Неће ни да чује.

— Па добро, што вам брат не одговара?
Вера ми рече да сте му писали.

— Не знам ни сама, ако не добијем сутра
одговора, телеграфисаћу му.

Идем кући и премишљам: нигде наде, нигде
спаса! Боже, шта да се ради! Целу ноћ нисам
тренуо: час легнем, час устанем; попушио сам
стотину цигара, а мисли се роје све прње и горе.
Помислим, да се одрекнем Вере, само да је спасем.
Па само од помисли на то спопадне ме дрхтавица:
та она ће ме прва презрети!.. Молити оца!.. Тај
неће да чује ни рођено дете, а камо ли мене!..
Убити њу, себе... Јест, то је најбоље, — али који
је тај што ће на њу подићи руку... Мозак ми ври;
једва чекам да сване и сваког часа стрепим.

Ја сам, у опште, избегавао да их посећујем
у присуству оца и оног другог и увек сам дола-
зио кад њих нема. Према Вери сам био врло нежан
и пажљив, задовољавао сам све могуће њене ка-
присе, што се јављаху услед нервозности. Њена
фина, деликатна природа јако је личила на фини
скупоцену порцуланску вазну, која се од најмање
непажње може сваког часа разбити. Лице јој се
префинило и постало провидно; у очима се огле-
дала неизмерна туга; усне побледиле на њима се
опажала нека недољива одлучност; по неки пут
на њеном лицу заигра осмејак али не онај пун
благости и милине, него неки други пун горчине
и сете. Шта нисам радио да изазовем њен пре-
ђашњи осмејак, њену пређашњу живахност, све
је било узалуд. Она је била сетна и замишљена.
Сваким даном плашила ме је све више и више.
Једне ноћи, које од умора, које од тешких дожи-
вљаја за ово неколико дана, заспао сам као за-

клан, па сањам Веру сву у белом. на лицу јој се огледа нека небеска милина и топлина; као да смо већ муж и жена, па шетамо по старом парку срећни и радосни. Наједанпут појавише се нека ужасна и невиђена чудовишта са огромним главама, грдним шапама, искрљепшила очима и са страшном дреком јурнуше на нас. Счепаше Веру и мене и повукоше нас у неку провалију, у неки бездан. Освестих се, лежах на патосу до кревета, а нада мном стоји посиљни. Од страшна сна цептио сам као у грозници, а по телу ме пробио хладан зној.

— Господине потпоручниче, дижете се. Уђох собу, а ви лежите на патосу. Та дижете се за Бога!

Ја се тргох, устадох. С мојим посланим беше теткина куварица.

— Брже, брже. Вери је зло! рече она и нестаде је.

Као суманит скоких, обукох се и јурнух тамо. Нико ме не дочека; полетим у собу: око њеног кревета мувају се неки људи и нешто полако говоре. Прогурах се између њих и приђох ближе. Она је лежала у кревету, по лицу се разлило грозничаво руменило, била је сва у ватри; сваког се часа од нечега трзала, бунцала и често ме спомињала

— Веро! јецах ја и љубљях њену врелу руку.

Од првог додира моје руке она се одједаред трже, отвори очи, погледа ме бесвесно и поче још јаче бунцати. Приђоше они људи, то су били доктори; ја сам морао изићи. Тетка је седела у трпезарији и беше као у бунилу; њено црвено лице, и од суза уплакване очи сведочиле су о ужасном болу.

— Тетка! Шта је с Вером? И заплаках се. Плакали смо обоје. Једва дођох к себи.

— Реците ми, тетка, шта се десило. Та престанте.. умирите се... Откуд таква нагла промена?..

Она се малко умири и поче кроз плач да ми прича.

— Дође отац, пред вече, ваљда је било шест сахата, јако сетан и брижан. Она је седела у гостинској соби. Он се мало прохода, промешкољи се па пошто се одлучи рече јој: „Веро, дете моје, спаси несрећног оца! Данас је последњи рок: данас му морам дати коначан одговор. Од њега зависи живот и част твога оца.“ „Не не“, одупираше се она кроз плач, па се одједном диже. У тај мах изгледаше као статуа и одсечно му рече: „Пре ћеш ме видети мртву него што ћу бити његова.“ „Проклета била!“ рикну он ко рањени звер. Она се заљуља и паде. Он остаде на месту као убијен. Притрчимо Вери, дигнемо је, пренесемо у кревет и одмах пошаљемо по доктора. У почетку сам мислила, да то није ништа, да је то само један јачи душевни потрес. али од пре једног сата ено каква је, видео си.. И тетка опет бризну у плач.

— А где је сад отац?

— Зар га ниси видео? Ено га у њеној соби, седи у Ђошку, сав је скрушен и плаче као мало дете..

— А ујак?

— Тамо је и он, дошао је са станице пред само вече.

Доктор и говорећи нешто латински и немачки изађоше из њене собе, а ја уђох. Приђем кревету и дуго сам је посматрао, она се канда малко умирила. И у један мах обузе ме нека туга. Љубави моја, сад те сви жале, ево их где плачу, ал већ је доцкан!.. И ја сам плакао тихо, нечујно. Моје вреле сузе сливаху се и падаху на њену још врелију руку. Од тог трунутка нисам је остављао. Ја сам јој метао хладне крпе на главу. квасио врела осушена уста, пазио сам на сваки њен покрет; тек пред саму зору умири се и изгледаше као да је заспала.

Освану дан, ал један од оних дана, којим нас само по кад кад обдари штедљива јесен, ведар, јасан, а сунце умиљато баца своје топле зраке. Један зрак проби у собу, весело заигра на Верином лицу и по осталим предметима, па се од једном изгуби за облаком. Вера се пробуди; у почетку гледаше нас мутно, бесвесно, па јој после поче поглед све више бистрити.

— Ах како сам страшно сањала! рече она благим гласом и ућута... Владо!..

— Шта је Веро, шта је миље моје!

— Миље, миље, поче она као у неком заносу, па јој заигра осмејак. Затим живо окрену главу, стиену ми руку и поче брзо говорити:

— Је ли, да ме волиш? Је ли да ћемо бити срећни?

— Јест, јест, Веро! похитах да је уверим, а срце да ми пукне од бола.

— Оче! што плачете? Ходите овамо.

(Свршиће се)

ЈАВОР СТОЈИ...

*Јавор стоји у долини,
Још и сад,
Расиростуре у тишини
Густи хлад;
На граници славуј цвеа
Сваки дан.
А под граном ружа снева
Слатки сан.
Долина је цвећа цуна,
Прави рај —
Само младост није туна
И њен сјај,*

И још једно што омија
Миљем све —
Нема срца да заигра
Као пре!...

1897 г.

Сокољанин.

ГДЕ ПОМОРАНЏЕ ЗРУ

од
Н. А. Љејкина

(НАСТАВАК)

XLVII

Тек што се Глафира Семјоновна беше пресвукла и стала загревати на свећи справу за увијање косе у шишке, кад се на вратима зачу нека лупњава. То беше Грабљин и сапутник његов — уметник Перехватов.

— Не вреди у овој гостионици обедовати, са свим не вреди. Ето мој Рафаило се распитао и дознао да ће и данас бити за обед овчевина и пудино; боб с рибом је истина данас ивостао, али зато је скувана чорба од корњаче, — говорио је Грабљин и махао главом на Перехватова

— Супа од корњаче? Фи! Чујеш ли ти ово, Никола Ивановићу! повика Глафира.

— Истина, настави Грабљин, ја сам вам углађен човек и могу јести сваку гадост, чак сам и пржену рибу у кајгани јео да би доказао своју цивилизацију; али, браћо моја, зашто би ја себе невољисао? Боље је да идемо у ресторан, преко од позоришта, о коме сам вам говорио. Јуче је момак отуда нашао мога Рафајела и рекао му да ће нам спремити што год зажелимо: „и рибу — вели — за закуску и то би чак могао припремити.“ Рафаило! Да ме ниси преварио?

— Нисам... Он рече да ће и буљабес спремити, а то је знате, густа, рибља чорба.

— То би заиста било добро опробати, рече Николај Ивановић. — Ево, већ је месец како врљамо по овим страним палестинама, а нисмо видели рибе за закуску.

— Е, онда хајдемо. Од данас, пљујем ја на мој пансион.

— А знате ли какав су нам услов поставили ови, у гостионици? започе Глафира Семјоновна. Узели су нам за собе по шест франака за кревет, али, ако се на време не нађемо на доручку и обеду, одмах ће нам повисити по два франка с главе на главу и то на дан.

— То је то... Они су одвратни, отмичари, наваљују да им гости пију и једу овде, у гостионици, а кад дођеш за сто — изволи овчевину и пудино. После супе нуде херес и мадеру. Воља ти је да пијеш или не, — али они, скотови

једни, већ ти међу у рачун по један франак за вино. А за ме херес и мадера није никакво пиће... И знате шта још! Шта је за вас два франка дневно? Нека набаце! Пљуните на то, па хајдемо у ресто ран, што је преко пута од позоришта Сан-Карла!

Иванови пристадоше на то. Коњурин такође, и — они пођоше.

На пољу беше тавна, јужна ноћ. Везув гори у „багревом жару.“

— Јесте били већ на Везуву? пита Глафира Семјоновна Грабљина, који с њом и њеним мужем седе у једна кола, докле су Коњурин и Перехватов запремили друга.

— Замислите, нисам! И, у опште, нисам био нигде. Три је дана како сам овде, а ни једно ваљано место нисам видео. Овај мој шкрабало — Рафаило, све ме вуче по некаквим музејима и говори ми: ево где је цивилизација! А каква може бити цивилизација где су старе, искварене слике? На једној слици нема ни изгледа, како би требало. Е, тако исто су им и статуе поломљене. „Ово је, вели, Венера!“ А зар ми је то нека Венера кад нема ни трбуха? Ни трбуха, ни руке!.. После смо гледали неку старудију, сва позеленила. „То је, вели, бронза нађена под земљом...“ Марим ја за њу пљујем ја на такве ствари! Па онда ко стури. „Нашли су се, каже, у дубини земље од седам стотина и тридесет и два лакта.“ Погребен женски скелет! Много ми требају погребени, женски скелети! Дај ти мени што живо, а не мртво. И тако, по музејима овештале слике и излупане статуе, по гостионицама — овчевина и бобови с макаронима, еле — не да се живети. Узео сам тог подлаца за тумача и већ се кајем. А Бога ми, ако хоћемо право да говоримо, ирилично ме и кошта тај Рафаило. Колико самих коњака полипа за дан, а већ и да не говорим колико прождере? За ова три дана једно смо учинили, да се зна да смо људи: свако вече смо обилазили по један кафе-шантан И морам признати, да су овдашње мамзеле право ђубре, према онима у Паризу... Пардон! Заборавио сам да с дамом разговарам, прихвати Грабљин. — Сутра се спремамо да идемо у онај град, што се провалио, те да и то чудо видимо.

— У Помпеју? рече Глафира Семјоновна.

— Да, да... У Помпеју. Веле нам, „видећете старе бање, препотопне каване и куће, где су старе кокете живиле.“ Пардон! Ја све заборављам, да сте ви дама. Већ је три недеље како се мотам по иностранству и ви сте прва удата дама, коју ја видим.

— Помпеја није проваљен град Ја сам о њој читала, — поправи Грабљина Глафира Семјоновна. — Помпеја је засута у време избацавања Везува, засута лавом и пепелом, а сад су је откопали, па је показују.

— Све је то један ђаво. Мислите ли ви, да је то интересантно посматрати?

— Ах, дабогме. Овамо људи и долазе само

тога ради. Бити у Неапољу, а не видети откопану Помпеју, значило би, да је боље никако и не долазити у ове крајеве.

— Кад је тако, онда, хајдемо сутра. Мој Рафаило Шкрабаловић има већ и књижицу са описом.

— Да идемо, да идемо!

Ресторан, где дођоше, беше осветљен електричном светлошћу и дупке пун света. Свет је седео и пред рестораном, на улици за постављеним столовима. Слух посетилаца се наслађавао звуком двеју мандолина и гитара. Један симпатичан баритонски глас и један тенор певаху „Маргариту“. Између столова шију: продавачице цвећа; дечаки с цигаретама, папирима и машинама на длановима; продавци статуа од гипса; мале, босе девојчице са нанизом корала, или четкама, или су просто на просто просиле милостију за се

Наша компанија уђе у ресторан. Ресторан беше раскошан. Штукатор и зидови беху покривени живописом и великим огледалима. Ресторан беше тако препун, да су наши људи једва нашли за се сто, да би се сместили, благодарећи лакеју, који је — познавши Грабљина и Перехватова, што му по свој прилици дадоше јуче добру напојницу, — љубазно махнуо главом и посадио их за један сачуван сто.

— Рафаило! наручуј одмах рибу за закуску! командује Грабљин Перехватову.

— И нека нам донесу ракије, вотке наше, руске, православне! богоради Коњурин.

— Нема је нигде. Три је дана како је тражим по ресторанама и кафанама, па — нема Нису чули да има таквога назива одговори Перехватов.

— Е онда нека да доброга коњака.

— И коњак им је врло рђав Хоћете ли, да кле рибу саму? Буљабес... нареди Перехватов лакеју, прегледајући у исто време карту!

— Шта још заповедате, господо? упита он после мале почивке.

— Менџ бифштеке, само добро печен, говорила је Глафира Семјонова.

— Овде граде бифштеке на прованском маслу. Тако раде и по целој јужној Италији.

— Ништа не мари, ја волим прованско масло.

— И ја ћу бивтек на посном маслу! виче Коњурин. — Да се барем имам чиме похвалити, кад дођем кући. Казаћу жени, да сам у Неапољу јео бивтек од посне говеђине и на посном маслу.

— Господо! имамо у карти и олеапатриду. То је месно јело. Желите ли га пробати?

— А какво је то чудо? Ваљда — испечена жаба? пита Коњурин.

— То је винегрет од разнога меса: од рибе и меса с обареном зелени, посут наприком, преливен прованским маслом и сирћетом. То је славна закуска после коњака.

— Разно месо? Па ту може бити и жабљега меса и корњачина меса!

— Не, не, у Италији се жабе не једу.

— Наручи, да даде свакоме после рибе по један бифтек, а од тога, винегрета, нека да, проба ради, две порције. Ако нам се допадне ми ћемо јести, ако ли не — нека диже јело! реши то питање Грабљин.

— Сви ћете јести, јер је укусно.

— Само не ја, уплете се у реч Глафира. — Ја не једем рибе у иностранству.

— За даму можемо поручити сладолед. Неапољ се слави сладоледом и овде га припремају на десетак разних начина.

Перехватов је наручивао лакеју јело за све.

— Асти! Асти! Три боце Асти наручите, предлаже Николај Ивановић

— Аха! Ви већ знате и шта је то Асти?

— Како не би знали, поталијанили смо се да боље бити не може!

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

МАКСИМ

— МАРСЕЛ ПРЕВО —

„Ама шта је то било с вашом госпођом, Максиме, изневерила вас?“

„Да, преварила ме.“

„А имате ли доказе?“

„Имао сам читаву хрпу писама у рукама, писма од једног господина кога сам познавао и који је моју жену у исти мах називао испочетка: „милостивом госпођом“, па онда „драга милостива госпођо“, па „драгана“, па најзад називима које нећу ни да спомињем да не бих вређао ваше осећаје пристојности.“

„Па шта сте онда радили?“

„Премишљао сам.“

„Дуго?“

„Два месеца.“

„Е морам да се дивим вашој стрљивости. А шта је ваша госпођа радила у току та два месеца?“

„Сигурно је се и даље, као и до тада, састајала са својим љубазником, јер што се мене тиче — ја јој нисам правио никакве сметње?“

„Зар вас то није болело, кад вам је постала неверна?“

„Да ли ме је болело — то је моја ствар. Али ја мислим да се ствар, што се моје части тиче, ни у чему не мења ако ме жена месец или два више или мање вара. Оно што је главно јесте то, да ме је једанпут преварила — први пут.“

„Имате право. Па шта је био резултат вашег премишљања?“

„Па, мало по мало губила се љубав коју сам до тада осећао према мојој жени. Од оног доба

када докучих њезину тајну пазио сам на сваки њен корак и покрет. Познадох сву лаж њеног срца, видех како се понижавала преда мном, претварајући се да ме љуби, само да би ме што више у мојој заблуди учврстила. Верујте ми, да човека ништа тако темељито не може да излечи од љубави као уверење да је жена коју љуби, ниског карактера.“

„Кажу да баш то изазива страст код многих људи.“

„Да, дражи чула. — И ја сам осећао како гори део мога „ја“ налази насладе у конкурисању љубазнику моје жене. Наскоро се уверих да — како да вам кажем — да мој супарник није био тако уздржљив и скрупулозан као ја, и да умешност моје жене служи на част њеном учитељу. Ако је у тим моментима само сујета у питању, онда вас могу уверити да је моја сујета била задовољена: јер неколико недеља узастопце варала је моја жена свог љубазника са мном. А можда га је тада већ и с другим варала.“

„Па шта је било на крају крајева?“

„Ствар се свршила врло просто. Пошто нисмо имали деце, то ми је врло лако пошло за руком да моју намеру изведем. Нисам жени ни једне речи рекао — напротив, врло сам се љубазно с њом опходио — претворих све своје имање — а није ни било велико — у новац. Она није ни имала свог имања. С тим што сам ја зарађивао увек смо богато излазили на крај. Онда написах газди од куће писмо у коме му откажем стан, па га послах тако да га је тек сутрадан могао добити. У једној хотелској соби одмах до станице северне жељезнице, спаковах путничку торбу са оделом и другим предметима за тоалету који су при путовању потребни; ручах као и сваки дан са женом, па јој онда рекох да идем часком да купим цигаре. — Од тада ме никад више није видела. Прошло је већ десет година и ја мислим да ни данас не зна да сам овде.“

„Она је морала мислити да вам се нешто догодило.“

„О не; идућег јутра добила је од мене писмо у коме сам јој саопштио да сам за њено срамно дело знао и да јој сада остављам широко поље. Замислите шта се у души те несрећнице морало дешавати. Тај ужас при помисли да је тако изненада остављена и да мора сада да кроји лажи и изговоре да би се од тог изненадног пада спасла.“

„Па није била да свим сама — њен љубазник?“

„Он! Е видите, тај је учинио оно на што сам ја баш рачунао: показао јој врата чим је дознао да није више моја жена. Молим вас замислите сада себе на месту те егоистичне и покварене жене, која се уједанпут наша усамљена и остављена сама себи. Чак се није смела упустити ни у она разна причања, која жене у сличним приликама износе, да би свет увериле како су оне чисте и невине као анђели, а њихови мужеви да су прави ниткови, јер сам јој запретио да ћу

сва писма која имам у рукама, при првом скандалу, послати једној њеној пријатељици која је била позната као мајстор у изношењу фаталних догађаја што се дешавају у бољим круговима, на јавност. — Можда је моја жена тада дошла до уверења да је и муж за нешто добар; па макар само зато да је издржава и породицу репрезентира.“

„Али, драги господине, то сте све могли и разводом брака постићи.“

„О не, јер закони, овакви какви су данас узимају у оваквим случајевима толико обзира на све могуће ситнице, да развод у самој ствари и није више развод, него нека врста застарелости брака, пошто су б, ачне везе постепено олабавиле. А ја сам хтео моју жену без икаквих правних формалности да напустим. — С тога што је и другима давала оно што само мени припада, узео сам себи оно што је моје било. Тако сам на тај начин избегао све досадне сцене: кукњаву, бескрајне дебате, досадно мешање родбине, добрих пријатеља и познаника; једном речи: све оно што човеку сву вољу при разводу брака поквари. Ја сам своје рачуне за један дан изравнао, а оно што се није дало изравнати ставио сам на рачун моје жене. Ја налазим да је то био најзгоднији пут. Зар не?“

„Донеста. Сирота је жена с тим била довољно кажњена. Зар јој нећете никада опростити?“

„Никада, господине.“

„Не осећате никакву чежњу за њом?“

„Ја чезнем само за чистом, верном женом за какву сам је држао кад сам је узео. Али та је за мене умрла. Није л' тако?“

„Па шта је било са несрећницом?“

„Мислим да је са свим пропала.“

Ј. Адамовић.

СРПСКО НАРОДНО БЛАГО

Скупљање слика из српског језика

(наставак)

Пало му на ум к'о ису рамати, каже се за оног, који се присећа за неки рад, чему никаква непосредна разлога нити повода нема. Врло сте често могли видети, где се пас луња, иде, иде, иде, па му се тек од једном досади тако ићи, учини му се то као нешто монотono, и — окупи рамати, ма да су му ноге здраве и читаве. Има данас много људи, који тек одједанпут навале на нешто или окрену изненада, без разлога, радити неки бескорисан посао — и онда га околина убезекнута упоређује са оним псом коме је „дуго време“.

Скочи к'о да му је ко на реи стао, вели се за онога, који се ражцала и надра дреку без невоље. Зна се да пас најљуће заскочи, кад му се на

реп стане (зашто-ли то?!), то он сматра као нарочито велико малтретирање, и чак као неку увреду. Свака дрека код човека, дакле, треба да је мотивисана једним оваквим страшним узроком; а кад тога нема, не изазива саучешће, но овакве рефлексије и поређења, што га јако унижавају, пошто му претпостављају извештан реп, на који би се чак могло и стати, а који он у самој ствари јамачно и нема.

Пуц је вицева к'о пас пр, мало и сувише драстична слика, али још може доћи у ред оних, што се смеју изнети пред читаоце, кад се жели рећи за неког, који је савршено лишен духа, а међутим не престаје и не пресушује правити вицеве. Јер се зна да пасу није дата могућност да на „овај“ начин испољи своје презрење к чему, што чини још једну разлику више између њега и човека. Ова је изрека један од знакова реакције против интелектуалне болести српског друштва, где је све кренуло да прави вицеве. Дакле, поштен човек, лепо, не може да живи од „вицева“ што их његови суграђани нештедимице просипају око њега. Али ова опаска мора већ бити предмет нарочите расправе.

Вуче се к'о пребијено псето, вели се за човека који се са свим напусти и оклембеси, ма да то његово стање не изискује. Зна се како је псето јадно и дисграцијозно кад је пребијено, и зато кад се њему не може рећи: да му то ружно стоји и да не чини, онда се бар од човека тражи да се толико не напушта и подаје.

Доња ко' пас пред вратима.

Повукао ко' кучка на ваширу.

Живи ко' пас на поздери.

Купе се ко' пси на мршу.

Толико сам ја знао слика у којима пас „узима учешћа“, и које служе за поређење (а које се могу штампати). Иначе има још много слика (као: „пусто масло и пси лочу“ итд.) али које се не почињу са „као“, те морају остати да уђу у са свим другу колекцију.

Ко дозна за још какву сличну изреку овога рода, у којој се чини упоређење са псом, молим га да ми је пошаље, а ја ћу је приказати.

Spectator.

КЊИЖЕВНОСТ

ТАМО АМО ПО ЛИСТОВИМА

— У. П. —

*Омладина.**) Нема онога који је у овој struggle for life остао и мало човек а да не мисли о будућности народа свога, о његовој Омладини. И сваког таквог мора

Омладина уређује Александров, излази месечно.

обрадовати глас да у ово индивидуалистичко доба, доба, особито код нас, апатије, мртвила, хладног рачуна и субјективизма, они на којима свет остаје дају од себе живота. Друго је питање, не мање важно, да ли је то живот на рачун старих, извешталних идеја, да ли се само оне преживљују, или се стварају нове, своје, како иште време. Не мислим тим последњим да се с презирањем руши све старо што је стечено с муком и напорима наших „најбољих“, него да се поима — да изоставим овештале фразе — у основи дух времена и да се старо доводи у склад са свима новим приликама. То су ствари које занимају сваког мисаоног човека, који жељно ишчекује да сазна како их тај нови свет схвата. Има доста на жалост и таквих (каких нема на овом белом свету?) који уживају у слепој сервилности... Резервишући себи незадовољство — да кажемо старим речима — рећи ћу коју више о том првом приликом — сада га се донекле лишавамо пишући о *Омладини*.

Ви можете мислити, ја понављам, да нас весели, кад ђаци показују да хоће да мисле, да се не задовољавају само оном храном, доста јадном, што је школа пружа. Живот ограничен на школу до зла Бога је празан, сух, без идеала. Ту се спремају филистарски духови којима је прва и једина брига дочепати се доброга места и живети „у греху отаца својих“. Они изиђу из школе неспремни за живот, и онда није чудо што *омако* бива. —

Ово је већ трећи лист с оваквим именом, али не с истим правцем и можда не с истом судбином. Управо овај лист и нема детаљног правца, или га бар ми не знамо. А то је оно од чега ми Срби свагда патимо. Међутим, овде се могао дати баш детаљан правац, јер то пије од оних листова што зависе од расположења доба.

Најзад, по свему се чини да ће ово бити више, или тачније, једино литераран лист. Уопште уређивати овакве листове врло је тешко за оне, који су научили мислити. Младићко одушевљење брзо прође, и ако нема каква озбиљнијег покретача — лист охладни. И ми смо овде у недоумици. У литератури се гимназисти — пије то изишан педантизам — морају вежбати под контролом. Јер, молим вас, да они ретко, врло ретко могу дати тачан свој суд, то је природно. У њих је мало књижевног искуства и умне зрелости — прве погодбе за такав суд. А ми неспособних имамо доста и међу старијима. Напротив, компилације, као што је њима овде почето, врло су опасне за младиће. И ми с тога гледишта више волимо добре преводе и личне импресије. Јер се компилацијама они одвикну да мисле својом главом, самостално, да сами теку уверења, те остају до века папагаји, умни просејаци. А ми и таквих имамо доста. Другим речима, овакви листови, једино под ђачким руководством, премашају њихну спремност — ако ће да одговарају и задовољавају какву потребу. Ми не бисмо били ради да плаћамо и читамо ђачка вежбања; за то су професори плаћени. Иначе овакав правац — бар како га назиремо — не би био на покуду искуснијим радницима. *Quod licet* . . .

Да нас не би ко погрешно разумео, ми додајемо да желимо само шири обим оваквом листу. Јер не треба нама само рада на књижевној критици, — и ако је књижевност једна од најјачих потпора нама, малим народима, јер је и неро оштро као и мач, — нити ми сви можемо бити књижевници. На њих млађе се више, много више полаже. Њих чекају и други задаци. Све гране народног и друштвеног живота чекају озбиљне опоравке, поправке, нове предаве снаге. А како ће се све то оправдати, ако се из рана, свим силама, не буде спремило за те позиве. — По том, треба имати на уму и сву осталу опште корисну поуку преко потребну за опште образовање. Да кажемо једном познатом фразом, све од нечега, нешто од свега. —

Ми их молимо да ове напомене приме к срцу као што их ми од срца дајемо, јер ће тако показати да их није покретала таштина но и уверење и потреба.

Једно остаје без спора, ми се не варамо, а то је да је и оволико боље но наша летаргија, мртвило. А и то је утеха, и хвала им на њој!

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Како је камени угаљ уведен у употребу у Енглеској. Камени је угаљ доисторијског порекла, али је свет тек у другој половини XII в. сазнао важност његову и почео да га употребљава. Употреба је била делимична. Прву привилегију за вађење каменог угља добио је град Newcastle 1239 г. У почетку XIV в. довозио се тај угаљ из Невкастела у Лондон и ту су га употребљавали најпре ковачи, молери и неке друге занатлије. Густ и црни дим што се тад подигао из малог броја радионичких опака, ужаснуо је сав Лондон. Народ се узбуни и стане роптати; црни дим се упоређивао са демонском силом; појавише се пророци и пророчице и стадоше предсказивати граду пропаст. Богаташи су такође јако протествовали с тога, што су држали да тај дим шкоди здрављу и квари лепоту лица њихових жена и ћери. Ради тога парламентар упути краљу молбу, у којој се говорило:

„ако ваше величанство цени живот својих поданика, лепоту вртова, белоћу и нежност плавооких кћери Албијонових... и ако неће да му се поданици загуше, — то нека забрани употребу новог материјала за горење, што се зове: камени угаљ“.

Краљ прими молбу и забрани тог часа употребу тога „штетног горива“. Тада пивари и ковачи науме крадом употребљавати га и то врло смотрено. Али њихов договор прокажу шпијуни, и краљ удари на њих велику повчану казну и поврх тога им сруши њихова огњишта и пећи.

Ова је казна најтачније извршена била, али опет није могла спречити употребу каменог угља. Сулундари су и даље избацивали густе стубове црнога дима, а влада је све строжије рушила огњишта и пећи.

Мало по мало и свет види да се нико од тога дима није задавио, град је остао неповређен од пророкованих беда, а преступници — и поред казни беху све више и више богати.

Свет се примирио, али није власт. Она удари велике намете на увоз угља у Лондон, и само за 1613 годину град је добио за то 50.000 фунти штерлинга. Од то доба цена се каменом угљу све више дизала, докле 1830 г. ти намети нису били са свим укинута.

Данас Енглеска не само што свуд употребљава, него још и извози камени угаљ, чија се вредност сад цени на пола милијарде.

*

Борба човека са зверовима. Колико је скупо стала и стаје човека борба за господство у органском свету, то се може ценити сразмерно према губитцима, које је свет изгубио само у борби са животињама. Ови пак губитци у доба необразовања човека били су већи, а поступно с развитком образовања умањавају се. Цифра многобројних невољних жртава новијега доба, по сведоцима Марша, Кунца и др. учених људи може се видети из овога што иде:

У Индустану, само у оних десет округа што су под енглеском владом, погинуло је за три године више од 12.000 људи. Њих су растргли тигрови, леопарди и други зверови.

У самом Бенгалском крају за шест година страдало је више од 10.000 људи. Тамо је један тигар истребио преко сто људи, услед чега је престао сваки саобраћај по путевима, који пролазе крај његова логовишта. Други тигар је раселио 13 села и прекинуо обрађивање земље на простору од 250 квадр. енгл. миља.

1877, године, енглеска је влада платила око 95.000 динара, у име награде ловцима, за убијених 1579 тигрова, у својим владавинама у Индији.

На маленом острву Сингапури гине преко године преко 400 човечијих жртава.

Ови силни непријатељи човекови често пута избегавају борбу с човеком, али умножавање звериња у извесним крајевима изазива и чини опасним по људе само ратовање. Звериње се острви и навикне да једе човеково месо поглавито у ратовима.

Тако, зна се, да су медведи и вукови у великом броју нагннули у Европу поводом наполеоновских ратова, и на Северну Америку — поводом међусобне војне око 1860-тих година.

Лавови и леопарди на средњем току Замбезе постали су много опаснији после војне у 1880-тим годинама: многа су се села раселила, остала су морала предузети одбранбене мере, о којима пређе нико није ни мислио.

Борба са дивљим зверовима мора се свршити у корист човекову, а то ће бити тек онда, кад цео свет солидарно и енергично предузме мере за уништење дивљега звериња.

*

Историја апотека. Сматра се да је отаџбина апотеке — Багдад. Калиф Алмаизор устројио је тамо апотеку већ 754 год., пре рођења Христовог.

За овим наскоро настало доба, кад су се и сами краљеви занимали формацевтичким наукама. Из само што издате књиге Хуга Маубака (Das Charakterbild des Apothekers in der Literatur) дознајемо, да је Камбие својеручно кувао мелеме, а Атал Пергамски справљао фластер од оловног белила; познато је, да су апотекари тога доба ваљано знали свој занат.

Око рођења Христовог већ су била позната хомеопатска средства.

Апотекари у Грчкој уопште нису имали добар глас. Ликург је чак издао закон, којим се протерују из Лакедемоније за неке ружне работе, које су вршили. Епикур прекореваша Аристотела, што се овај бави срамним послом апотекара.

Најгоре су апотекари пролазили у Риму; Хорације, на пример, упоређује их са акробатима и пропалцима.

Подожај апотекара поправио се утицајем Истока, камо су боље умели ценити њихову вештину. Арапи су пренели апотеку у Европу и, пре свега, у Шпанију. Одавде су прешле у Италију. Овде је настало најсјајније доба за апотекаре. Они су образовали нарочити еснаф који је имао заставу своју и грб.

У Германији се помиње о апотекарима у првој половини XIII столећа. У јужној и западној Германији до XIV столећа називали су апотеком сваку бакалницу.

*

Епизода из живота А. Дима (оца). У једном париском позоришту сад је изнесена старинска драма „Les Gardes forestiers“ А. Дима (оца) чувеног писца романа „Графа Монтекреста“ и „Три мушкетера“. Драму „Les Gardes forestiers“ узео је писац из свог романа Catherine Blum и први пут је приказан на сцени у Марсељу 1858 године. После је Дима 1865 г. пробао да ту драму прикаже у Паризу, али пијеса није имала никаквог успеха. Због овога је Дима био јако ожалостан, не толико за себе колико због глумаца. „Ја већу, да се говори, како ви морате гладовати мојом кривицом, — рекао је он — ја вам поклањам ову пијесу. Саставите друштво и играјте у провинцији. Овлашћујем вас, да у позоришним објавама огласите, да припадате драматичном друштву Александра Диме; сем тога, ако будете представљали у близини Париза, онда објавите још, да ћу ја присуствовати представи. Ја вам стојим добар, да ћете добро зарађивати ако извршите мој план“. Глумци су пристајали на овај предлог и у провинцијама се почело појављивати ово друштво. Дима је присуствовао на представама и билете се продавале на јагму, јер су сви желели да га виде. Једном се цео град

Дијон узбуркао огласом о присуству чувеног писца. Чак су били и заставе истакли. У вече је позориште било пуно. Завеса се дигла али ложа Димина, била је још празна. Узалуд су га очи публице тражиле у ложи управника вароши и председника општине. Најзад публика стане лармати. Глумице почну прекидати виком: „Дима! Дима!“ Акт се завршује лармом и виком. Озлојеђени глумци почну се саветовати између себе, не би ли боље било вратити публици претплату. Најзад одлуче да почну други акт. Завеса се дигне, Одједном се у сали захоре громви узвици радости:

— Ево га! Ево га! Браво Дима! Човек који је ушао у ложу управника вароши, одиста је био Дима. Он се стане клањати, казујући манирима: „није моја кривица, извините ме!

Али публици није било потребно знати, зашто је одоцнио; он је дошао и то је било доста. Ма журналисте ипак су хтели знати узрок његовог закашњења. Ствар је била проста. Дима се одоцнио за воз. Овај извештај распросто се по целој сали.

— Он се одоцнио за воз. Јесте ли чули?

— Ми смо знали да ће он доћи.

— Сад кад је он овде, онда нам треба чути и пијесу.

— То је лепа мисао. Али да бисмо чули треба нам и разумети. Из првог акта ми нисмо ништа чули.

— Та то није ништа, може се први акт још једном одиграти. И исто онако, као што су викали; Дима! Дима! сад почну викати; „Први акт! први акт!

И пијесу, заиста, почну представљати поново.

*

Предци садашњих Јевропљана. Многобројна су мишљења и претпоставке о првобитним расама Европе, и о предцима садашњих Јевропљана.

Држало се да је образац најстарије расе у Европи онај, што је нађан у Немачкој и Белгији. Њему припада пре свега, знаменита неандерталска дубања и једна вилица. У деведесетим годинама овога века пронађени су и испитивани још и два целокупна скелета у пештери Спи.

Испитивањем је одређена чак и физичка форма те првобитне расе, тих предака Јевропљанских. Она је изгледала — како се тврди — овако:

Раса је била осниска, с великом главом. Глава је одозго спљоштена а на делу лица продужена. Чело ниско. Задњи део дубање је био јако развијен, али спљоштен и одбачен назад. Многобројне испупчености и удубљења на површини тог дела дубање, сведоче о силној мускулатури тога света. Дубоке очне дупље биле су са свим округле. Њима су одговарале полукружне велике испупчености обрва. Спољни отвори у носу пису били ни високи, ни широки. Доња вилица је висока, дебела и без подбрадка. Кости у рукама и ногама — кратке а дебеле. Састав ножних костију такав је, да више личи (у усправљеном положају) на мајмуна, него на човека.

*

Женско царство. Народна предања „о женском царству“, где је власт управе припадала искључиво женама, а где су људи вршили потчињену улогу, без сваких права и власти чак и над својом властитом децом, — нису била без свакога основа. Напротив, сва та предања оснивала су се на фактима, од којих по нека бележи и историја.

Elisée Reclus наводи у „Географским новостима“ да је такво царство било на усамљеном острву Пасхи. Чак у 1874 години ту је владала царица, к ја је сваке вечери сакупљала савет жена и преко њих издавала државне заповести поданицима. Људи су ту вршили само тежачке и у опште ниже послове, без права на државна звања.

Садржај: „Веке врана“ (песма). — „Жртва љубави“ (наставак). — „Јавор своји...“ (песма). — „Где поморанце зру“ (наставак). — „Максим“. — „Српско народно благо“ (наставак). — „Књижевност“. — „Занимљивости“. — „Белешке из књижевности и уметности“.

Власник: Ст. М. Веселиновић. — Парна Радикална Штампарија — Уред.: Ј. М. Веселиновић

Мисионар Mac-Tarlane саопштава о „Земљи женскиња“, а то је о једном острву, што лежи јужно од Нове Гвинеје, које је насељено искључиво женскињем. Женскиње је ту врло окретно за све врсте рада, особито на мору. Људима се допушта само да посете то острво, али не — и да живе на њему. И свако дете мушко, које се овде ради бива убијено.

Ово последње извешће даје нам и један немачки часопис за Географију, у једном крају од 1893 године.

БЕЛЕШКЕ ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

Ишле су из штампе књиге:

„Дело“ лист за науку, књижевност и друштвени живот. Свеска за месец фебруар, година шеста, изашла је с овом садржином:

*: песма Милорада Ј. Митровића. — На раскршћу, — слика из живота — написао Радоје Домановић. — Разоружање и општи мир, I. д-р М. Р. Веснић, II. д-р М. Ј. Спадајковић. — Оргуљаш, с пољског Лазар Р. Кнежевић. — Српски народ у скопској епархији и његове школе у 1896/7 години од П. Балканског (наставак). — Тржиште људских таштина, роман без јунака, написао Виљем Мекпис Текере (наставак). — Увод у упоредну анатомију и физиологију, приступно предавање Др Војислава Борђевића, ванр проф велике школе (свршетак). У споменицу госпођице, песма од Јеле. — Двадесетогодишња окупација Босне и Херцеговине од Јозефа Холчека. — Позоришни преглед, Горана, од Богдана Поповића и Стеријино Вече од Бор. II. — Научна хроника. — Књижевност, Гете и српска народна појесија предавање држано 25. новембра од д-ра Матије Мурка. — Критика и библиографија: Српски краљевски престо и питање о његовој наследству и т.д. написао Љуб. Андрејевић, реферат од Ст. Ст. Православна хришћанска Етика написао Петар С. Протић. Реферат од д-ра Бранислава Петронијевића. *Historická mluvnice jazyka českého* Napsal Jan Gebauer. 1898. Реферат од С. Н. Т. Vladoje S. Jugović: *Slike iz života*. Zagreb 1898. Реферат од Ј. Ј. Моганића. Опсерваторија и њене метеоролошке студије, од Милана Недељковића Београд 1898. Реферат од Лазаревића, Милићев гроб. Написао Мих. Сретеновић. Београд 1898. Реферат од С. Скупљени историјски и етнографски списи Вука Ст Караџића. Београд 1897. Реферат од β. С. М. Кулбакињ: *Замѣтки о языкѣ и правописани Волканова евангелија I—IV* (Засебно оштампано из „Извѣстий“ рус. императ. Акад. Наука. т. III. књ. IV). Реферат од А. Б. — Белешке: Друштва, Књижевност, Новинарство, Лични гласови, Различности. — Исправка. — Огласи.

Српска Краљевска Академија штампала је књижицу под насловом „*Поэзия и умотство за културне речи по народу за речник Српске Краљевске Академије*“. Ова је књижица исцрпно написана и потпуно одговара сврси, којој је намењена. Желели би да сви они, који имају потребне спреме, а налазе се непосредно у народу, приону око прикупљања речи по народу, зашта ће им ова књижица добро послужити.

Serbische Volkslieder aus dem Königreiche Serbien, Fürstenthum Montenegro, Alt-Serbien, Macedonien, Dalmatien, Bosnien, Herzegovina, und Süd Ungarn.

Vorgetragen an den Concerten zu Berlin, Dresden und Leipzig im März 1899. von Belgrader Gesangverein.